

P. D. KRAJEVSZKIJ:

MAJAKOVSZKIJ — A FORRADALOM KÖLTŐJE

I.

Áprilisban volt húsz esztendeje annak, hogy meghalt a szovjet korszak legjobb, legtehetségesebb költője — Vlagyimir Vlagyimirovics Majakovszkij.

Majakovszkij kétségkívül a 20. század legkiemelkedőbb költő-újítója. Arra volt hivatva — és ezt a hivatását be is töltötte — hogy megteremtse az új költészetet, a harc és a munka költészetét, egy mély eszmei és hazafias költészetet: a szocialista realizmus költészetét.

Mint a nép igaz fia, mint kora gyermeke, költészetének egész „zengő erejét“ annak a forradalmi harcnak szentelte, amelyet a Szovjetúnióban a dolgozó tömegek az új szocialista életforma megszilárdításáért folytattak. Mély szenvedéllyel mondotta:

Nekünk az ösvényt Lenin mutatta
Minden más út görbe és kátyús

Két korszaknak a határán túnt fel Majakovszkij, azon a határon, amely a régi burzsoá világ pusztulását és az új szocialista társadalom megszületését jelzi és tudatosan, minden ingadozás nélkül az új világhoz kapcsolta életét és művét, annak dalnoka lett.

A költő irodalmi pályafutását a század elején kezdte. Ennek a korszaknak irodalmi harcában két tábor állt egymással szemben: a forradalom és a reakció tábora. Ebben a harcban Majakovszkij állásfoglalása egészen világos volt: ahhoz a forradalmi táborhoz tartozott, amelynek élén Gorkij, a nagy proletár író állott. Nem kétséges, hogy azt a gondolatkört, témakört, azokat a jellemeket és problémákat, amelyek a 20. században elsősorban Gorkij művében jelentkeztek, Majakovszkij lírai képekben formálta meg.

Már korai, forradalomelőtti korszakában kereste az utat a valódi demokratikus, forradalmi költészet felé. Már akkor felemelte haragos szavát a hazugság, a kizsákmányolás, a vallási és politikai csalás ellen, amelyek a polgári társadalmat jellemzik.

Majakovszkij korai műveinek lapjairól az olvasó előtt kirajzolódik magának a költőnek lírai alakja, ahogy súlyos lépteivel a város aszfaltos utcáit rója, a házak kőóriásait nézegetve lefolyó csöveikkel, cégtábláikkal, a „vezetékek hurkaival“, és behatolni próbál a város „sokarcú“ életébe, hogy megértse. A korai Majakovszkijnál világosan kirajzolódik a város képe, az a kapitalista „város-pokol“, amely idegen az emberi érzésektől és élményektől, amely gőzösök füttvével, automo-

bilok tülkölésével, repülőgépek zúgásával — egész zajával elfojtotta az ember lelkének „kiáltását“, a költő sebzett szívének „kiáltását“. Innen származik a költő határozottan ellenséges beállítottsága az ilyen város-sal szemben.

A fiatal Majakovszkij művészete természetesen nem fejlődött ellenmondások nélkül. Ezek az ellenmondások két elv, két vonal eredőjének tekinthetők, s ezek ugyanúgy fellelhetők életében, mint tudatában és művében. Egyrészt Majakovszkij kapcsolatban volt egy bizonyos irodalmi csoporttal, iskolával, amely a szűk individualizmus kultuszát űzte, esztétikai szenvedéllyel és vitákkal, másrészt — „hívta“ őt a nép szenvedésével és nyomorával, a nép, amelynek társadalmi-politikai harcát olyan jól értette és amely oly közel állt hozzá. Egyik oldalon a futurizmus, esztétikai szélsőségeivel, formalista kísérleteivel, a másik oldalon — élesen felvetett társadalmi témák keresése a nagy, lényegileg realista művészet felé való törekvés.

Az első vonal Majakovszkij alkotásában — lefelé megy, a második — felfelé. Művészetében kétségkívül a második — felfelé vezető vonal győzött, győzte le a másikat.

Majakovszkij már a forradalomelőtti években a társadalom legalsó rétege képviselőjének és védelmezőjének tekintette magát, — ebben a rétegben találta meg a legemberibb embereket, — és szenvedélye minden erejével vetette rá magát a jóllakott burzsujra, a társadalmi bűnök és az erőszak minden képviselőjére, akiket hájas és egyéniség nélküli emberek bandájának tekintett. A gazdagság és szegénység közötti kontraszt, a társadalmi ellenmondások, az elnyomó és elnyomottak között — ez válik a költészetét átható központi mértékké. Az első világháború kiélezte ezeket az ellentéteket és ellenmondásokat.

A forradalomelőtti években Majakovszkij leleplezte művében a kapitalista valóságot és széles alapokon nyugvó demokratikus művészetet teremtett, de még nem a szocialista realizmus művészetét. A szocialista realizmus lírai képviselőjévé csupán a forradalomutáni időszakban vált.

II.

A nagy októberi szocialista forradalom Majakovszkij alkotása számára igen széles perspektívákat nyitott. Mindenekelőtt új eszméket hozott számára, új témákat, új anyagot, új színeket, kiszélesítette alkotásának skáláját, kivitte az utcára és a terekre, amelyeket birtokba vettek a tömegek és ezeknek a tömegeknek a költőjévé, — népi költővé tette őt. A forradalom első napjaitól fogva a forradalom tribunja, tömegagitátor, a Lenin—Sztálin nagy pártja által vezetett nép küzdelmének énekesévé válik.

Az a kritikusi viszony a valósághoz, amely a korai Majakovszkij jellemzi, átadja helyét egy szenvedélyes viszonynak, és az élet tragikus felfogása helyébe most a forradalmi optimizmus lép. Alkotása rendkívül sokoldalúvá válik. A forradalmi kor minden nagy és kis eseménye, ennek az időnek egész bonyolult és forrongó élete művének tartalmává válik.

Mindenről írt verseket és mindenki, mindenki számára. „Mindenkőről“ — azt jelenti: a régiről is, az újról is; mindent, ami régi, elítélt,

kigúnyolt, mindent ami új, segített növekedésében, féltő gonddal ápolt. Meglepő élesen és világosan különül el Majakovszkij költészetében a „fény és árnyék“, a pozitív és a negatív, a haladó, növekvő és a reakciós, a pusztulásra ítélt.

„Mindenki, mindenki számára“ — azt jelenti, hogy a sokmilliós tömegek, a nép számára. Ez volt verseinek „szociális címzése“.

Mint a forradalom költője, sohasem volt „szónok“, aki szemléli az életet. A szenvedély, az aktivitás, nem pedig a reflexió — ez művének egyik lényeges vonása. „Miért írjak én Manya és Petya szerelméről, a helyett, hogy úgy tekinténem magamat, mint annak az állami szervnek egy részét, amely az életet építi“, — mondotta a költő, és a művészet eszközeivel ő valóban az új szocialista életet építette.

III.

A fiatal köztársaság konkrét feladatainak megoldása során Majakovszkij mindenekelőtt elsajátította a forradalmi harc tapasztalatait. A forradalom első éveiben írt versei a forradalmi események sajátos költői naplóját alkotják. „A forradalom ódája“, „Mese Piroskáról“, „Nemzetközi állatmese“, „A mi indulónk“, „Mi megyünk“, „A másik oldalnak“, „Napiparancsok a művészet hadseregéhez“, „Megrendítő tények“, „Induló balra“ stb. Ime, a költő visszhangja az aktuális eseményekre. Szélesebb alapon ezt a „Miszteriumban“ találjuk meg.

Ismeretes, hogy a költő kihívó dalával:

Falj ananászt, fácánt, ne búsulj.
közelg haláloed napja, burzsuj.

rohamozták meg a tömegek a régi világ erődjeit. Erre a rohamra hívott fel minden költeménye. Hangsúlyoznunk kell, hogy ebben az időben a költő a társadalmilag leghatékonyabb műfajban szólal meg, az ódában, indulóban, napiparancsban, politikai költeményben.

Az óda lehetővé tette, hogy jobban és teljesebben fejezze ki elragadtatását a diadalmasan kibontakozó forradalom felett.

Az indulók egyenesen a néphez szóltak; feladatuk az volt, hogy megszervezzék a tömegek ünnepélyes győzelmi felvonulásait az utcákon és tereken. Versmértékük, pl. az „Induló balra“ versmértéke, közvetlenül érzékelteti a felvonuló tömegek lépteinek ütemét. Tartalmilag mind „A mi indulónk“, mind az „Induló balra“ olyan költemények, amelyek rohamra szólítják a tömegeket a gyűlölt régi világ ellen. A forradalom győzött. A mi győzelmes rendünkben nincs helye a csüggedésnek, ezért —

„Hadd döngjön a térre, rohamra süvöltve,
a forradalom, — fel a főt dacosan!
Megmossuk a városokat, hisz a földre
egy másik özön heves árja rohan.

(A mi indulónk.)

„Induló balra“ c. költeményben a költő még pontosabban megmondja:

„Az Ádám-Éva féle
törvényt tegyük ravatalra.

Odahív, ahol

a kínok hegyein túl
majd végtelen és napos a tájék.

A régi iránti gyűlölet:

— A régi legyen hát újra itt?

Az új örömteli üdvözlése:

— Időgebénknek nincsen féke,

Az életigenlő optimizmus:

Homályosíthat sasszemet a pára?

A költő hite a forradalom igaz eszméinek végleges győzelmében:

A kommünt senki le nem igazza!

— képezi az „Induló“ lendületének alapját.

A forradalom első éveinek költészetére nem kevésbé jellemzőek a „Napiparancsok a művészetek hadseregéhez“ c. költeményei, amelyekben a költő kifejti felfogását a forradalmi művészet feladatairól. A költő sajátos művészi krédója ez. Majakovszkij összegyűjti a baloldali művészeket és hadseregparancsnokként parancsokat oszt ki hadseregének, megjelölve a harc célját és eszközeit. Az első „Napiparancs“-ban e célokat ekképpen határozza meg:

Szalmázik a vének gyáva brigádja,
üres szalmát csépelni kár.
Eltársak,
a barrikádra!
A szív s lélek barrikádja vár.

A költő felhívja a művészeket arra, hogy művészetüket szenteljék a forradalmi tömegeknek:

Utcára vigyük ki a zongorákat, és hogy énekeljék még a forradalmat:

Az idő roppant könyvében
vannak még lapok tiszták;
a forradalom napjairól
kezdjünk dalt, messzesüvöltőt:
ki az utcára, futuristák,
dobosok és költők!

A művészi ábrázolás eszközeinek is a népi mozgalom lendületének kell megfelelniök.

— Minden utca — a mi ecsetünk
s a palettáink: a terek —

jelenti ki a költő.

Mint az elsőben, úgy a „Második számú napiparancsban“ is szembeállítja a költő a forradalom tömegművészetét az intím jellegű kamaraművészettel.

— Elég!
Felejtsetek
és köpjetek
a rímekre,
az áriákra
és a rózsabokorra...

mondja a művészekhez és költőkhöz fordulva.

— Mesterek
kellenek most s nem hosszúfürtű
prédikátorok,

— így formulázza meg a költő a forradalmi korszak alapvető, parancsoló követelményeit a művészek felé. A forradalom új költészete új kifejezési eszközöket is kíván. Meg lehet énekelni a „gyöngyvirágokat, boglárkákat, gyöngéd szerelmet“ — de „kirántani a köztársaságot a sárból“ — egészen más. Itt új anyagra is, kifejezési eszközre is szükség van. A költő hiszi és tudja, hogy a mi nyelvünk elég gazdag ahhoz, hogy megfelelő módon kifejezze az új művészet témáit és gondolatait.

— Halmozzatok csak hangra hangot
s előre,
szátokat ne nyugözzze restség.
Vannak még jófajta hangok:
Er.
Es.
S csé,

— ezzel a képpel fejezi ki Majakovszkij ezt a gondolatát.

A „Napiparancsok“-kal közvetlen kapcsolatban vannak olyan költeményei, mint „A költő-munkás“ és „Különös kaland“, amelyek megmutatják, hogy mi a költő szerepe az életben. Ehhez a tárgyhoz Majakovszkij később többször vissza fog térni, de meg kell jegyeznünk, hogy már a forradalom első éveiben „a költő — a nép vezetője és egyben a nép szolgája“ az ő szemében, a költészet pedig „bütykös“ kezek

alkotása. A Költő-munkás c. költeményében Majakovszkij a költőket különböző szakmába tartozó dolgozókkal és technikusokkal hasonlítja össze és ezt mondja:

Ki szegzi

naplopás vádját ellenünk?

A nyelv köszörűkövével elméket fenünk.

Erre a kérdésre — „Ki több, — a költő vagy a technikus?“ — ezt válaszolja:

— Mindakettő.

Egyforma pumpa a szívük.

Különbözünk.

Bajtársak a dolgozó tömegben.

A test s a szellem proletárjai.

Majakovszkij legoptimistább, életörömmel teli, nagyszerű költeménye a „Különös kaland...“, nem csupán a költőnek a nappal folytatott színesen leírt beszélgetése miatt, nemcsak az alapját képező irodalmi metafora miatt érdekes, de érdekes azért, hogy olyan nagy jelentőséget tulajdonít benne Majakovszkij a költőnek. A költő hasonló a naphoz, ő a világ fáklója. Hivatása, hogy ragyogjon, — „örök tüzes láng“. Önkéntelenül is felvetődik a kérdés: vajjon mindenki, aki verset ír, költőnek nevezheti-e magát és képes-e minden költő arra, hogy feladatát teljesítse? Vajjon az a kis „szürke“, aki „úgy csiripel, mint a fűrj“, szintén — Nap? Majakovszkij felfogása tökéletesen világos. Csak az olyan költő, aki nem távolodik el a nép életétől, hanem közeledik hozzá, aki átéli kora minden gondját-baját, minden problémáját, csak az ilyen költő válhatik a nép életének és dicsőségének krónikásává, s világíthatja meg a nép útját a múltból a jövő felé. Amikor a költőt a naphoz hasonlítja, Majakovszkij ezzel már hangsúlyozza a forradalmi költészet nagyságát és erejét, magas eszmei színvonalát, harcát az ember elnyomása ellen, a pesszimizmus és a közönyösség ellen.

A békés építés éveiben a költő forradalmi lírája még nagyobb lendületet vett. Nehéz felsorolni mindazt, amiről a költő írt, nem kevésbé nehéz olyasmire akadni, amiről nem írt — annyira sokszerű és sokirányú volt alkotása. Ezekben az években Majakovszkij legfontosabb témái az új életformával kapcsolatosak, amely átalakítja életünket; a gyárak, üzemek, egész városok építése országunkban, az új emberek, akik az új építéssel együtt nőnek, a Szovjet Hadsereg, a mi büszkeségünk, — a szovjet nép hazafiassága, stb. Nagy versciklusokat szentelt külföldi úti élményeinek, pl. a „Páris“, „Amerikai versek“ c. ciklusokat, végül pedig írt a költő egész sor gyermekverset — „Majakovszkij a gyermekeknek“.

Majakovszkij verseiben sohasem egyes tények passzív naturalista leírását találjuk meg, hanem mindig éles művészi általánosításokat, amelyek kifejezik a tények mélyebb értelmét. Ebben mutatkozott meg a költőnek az a képessége, hogy „bármely apróságot“ a forradalom alapvető feladatainak szempontjából írjon le. Nagyon érdekes pl. „Ivan

Kozirev elbeszélése arról, hogyan költözött új lakásba“. Az ember azt hinné, hogy kevés „poetikus“, költő tollára méltó mozzanat van abban, hogy egy munkás új lakást kap és beköltözik új lakásába. De Majakovszkij ebben az első pillantásra jelentéktelennek látszó tényben meg tudta mutatni nemcsak a munkások életét a mi országunkban, de rá tudott mutatni államrendünk alapjaira is.

Iván Kozirev — proletár, aki „úgy élt, ahogy anyja a világra vétézte“, de most neki „lakást adott a munkás-lakásépítő szövetkezet“. Az általánosítás itt világos és meggyőző. A Tanácsköztársaság a munka köztársasága. A dolgozó emberekről való gondoskodás nálunk előtérben van. A költő arra is felhívja a figyelmet, hogy a lakás kényelme hogyan segít leküzdeni a fáradtságot, hogyan teremti újjá a dolgozók erejét új munka számára. Hogyne jutna el ezek után Ivan Kozirev ehhez a megállapításhoz:

— bizony finom dolog
ez a
szocialista
szovjethatalom!

De Majakovszkij nemcsak „a kicsiben“ látja meg a „nagyot“, de a „nagy“ sem takarja el előtte a „kicsit“. Így „Egy ember elbeszélése egy álmról“ c. költeményében, „egy ember“ — tegyük fel, maga a költő — „egy automobilról ábrándozik“. A perspektíva kétségtelenül vonzó.

Gyalogosok
s kocsik mellett
mint egy népbiztos robogok el.
Önmagannak
pótolhatatlan felelőse.

De álmaiban „az automobilban suhanva“, a költő nem feledkezik meg az élet mindennapos apróságairól:

De most a flasztert
javítsuk ki egyelőre,
Tekintettel a sok járókelőre.

Különösen jól és imádatlaltelten fejezi ki Majakovszkij az újjáépítésen dolgozó szovjet emberek építő és alkotó lendületét. A legtisztábban ez „A Kuznyecsztrojról és a kuznyecki emberekről“ c. költeményében jut kifejezésre. A költőt bámulatba ejtette az építkezés rendkívüli lendülete, amely valóban óriás-nép erejéhez van mérve. „Erre a helyre az 5 éves terv alatt 1 millió vagón épületanyagot fognak szállítani. Itt lesz a kohászat gigásza, a szénipar gigásza és egy tízezer lakosú város“, — ez a száraz újsághír izgalomba hozta a költőt és egy nagyszerű költemény megírására ihlette. Milyen hatalmas munka, milyen óriási méretű építkezés, milyen perspektívák! A költőt

elsősorban az emberek érdeklik, akiknek munkájával épül fel mindez. Mintha élnének, úgy nőnek nagyra előttünk, egyszerű szovjet emberek, dolgozók, akik idejöttek építeni a „kertvárost“. A vezér, a Párt felhívása hozta ide őket, a kormány felhívása arra, hogy megszilárdítsák a szocialista haza hatalmát, forró hazaszeretetük hozta ide őket és az a tudat, hogy egyéni sorsuk elválaszthatatlan a haza sorsától. Ez az, ami munkára lelkesíti és segíti őket abban, hogy a gigászi építkezésnél komoly nélkülözéseket tűrjenek el. A költő leírja az építők életét. Ezek az emberek valahol a sztyeppén laknak, „egy régi szekér alatt“, petróleum helyett „gyújtóst égetnek“, vagy pedig „sötétben ülnek“, olykor „átnedvesedett kenyeret rágsálnak“.

Bár

hidegtől szederjes,
ezt rebegi az ajk:
„Mához négy évre kert lesz
e táj és csupa park.“

A nélkülözések, amelyeket ezek a becsületes dolgozók olyan türelmesen elviselnek, még jobban megmutatják hősiességi munkájuk egész nagyságát. Befejezésül a költő teljesen megalapozott meggyőződésének ad kifejezést:

Tudom: lesz rengeteg kert
s tudom: lesz tavasza,
hisz annyi ilyen embert
szül
a szovjethaza!

Majakovszkij lírájában ezekben az esztendőkből nagy helyet foglalnak el a hazafias és a honvédelmi témák is. Az első, a hazafias motívum, különösen tisztán csendül ki „Nette elvtársnak, a hajónak és az embernek“, „Vers a szovjet útleveletről“ c. költeményeiből, valamint egész sor más verséből, míg a honvédelmi motívum a „Tízéves évfordulóra“, „Honvédelmi induló“, „Győzhetetlen fegyver“ c. költeményeinek nagy ciklusából, stb. E két téma gyakran szétválaszthatatlan egységbe olvad össze.

„Nette elvtársnak, a hajónak és az embernek“ c. költeményében Majakovszkij Teodor Nette szovjet diplomáciai futár önfeláldozó hősiességét énekelte meg, aki elpusztult, miközben a futárcsomagát védte a kémelhárítók támadóival szemben. Később Teodor Nettéről egy hajót neveztek el. A hajóval való beszélgetést a költő úgy fogja fel, mint találkozást harc közben elesett barátjával. Teodor Nette hősiességi magatartása mutatta meg az új ember legjellemzőbb vonását — a lángoló szovjet hazafiságot, megmutatta „a kommunizmus természetét és lényegét“. Majakovszkij a költemény hőse iránt határtalan szeretetet érez, lelkesedik érte, ami különösen világosan kifejeződik a befejező verssorokban:

— S mikor utolsó óráját
az élet élém tette,
— más kívánságom nincsen —
hadd találkozzam ugy a
halállal,
mint
ahogy találkozott
elvtársam, Nette.

A „Vers a szovjet útleveletről“ c. költeményében a költő kifejezte a szovjet emberek büszkeségét és így saját büszkeségét is a szocialista haza felett. Ennek a költeménynek a jelentőségét politikai tisztánlátása adja meg, amely az igaz hazafiasság érzésében gyökerezik és tömör művészi formában nyer kifejezést.

A „Tízéves évfordulóra“ írt költeményében, Majakovszkij Vörös Hadseregünk erejét és hatalmát énekelte meg, diadalútját számos fronton keresztül, további erősödését és kapcsolatát a néppel. A Vörös Hadseregnek, amelyet „a győzelem edzett“

— szivébe ömölt
diadalt növelő
munkás-akarat
s a paraszti erő.

A hadseregnek és a népnek ez az egysége kész megnyilvánulni bármely pillanatban.

— Hallva az első
nagy riadót,
sorakoztunk a mélyből
mi százmilliók.

A költemény végén Majakovszkij felköszönti a szocializmus országának hadseregét:

„Emeljen a hir
s nőjj
nagyra vele,
bolsevikok
Vörös Hadserege!

Ezek Majakovszkij forradalmi lírájának legjellemzőbb témái és motívumai.

IV.

A költő forradalomutáni alkotásában a líra mellett nagy helyet foglal el a satíra, amelyben két irányt különböztetünk meg: a mindennapi élet és a politikai élet satírját.¹

A mindennapi élet satírját a költő még életében főképpen a „Majakovszkij gúnyolódik“ költeményciklusban gyűjtötte össze. Ide kerültek olyan költemények, mint „A söpredékről“, „Önagyonülésezők“, „Bürokratiada“ és mások. A politikai satírat a költő részben ebben a ciklusban gyűjtötte össze, részben pedig „Majakovszkij galériája“ c. költeményében, amelyben éles, szarkasztikus és finom rajzai vannak a húszas évek európai burzsoá politikusairól.

A mindennapi élet satírjának élét a költő főképpen a régi maradványai, a nyárspolgárok, a filiszterség és mindenfajta ocsmányság ellen irányítja. Pl. „Söpredék“ c. versében a költő a nyárspolgáriasság kérdését veti fel; a nyárspolgáriasság ellaposítja a forradalom legemelkedettebb eszméit. Ime, itt áll előttünk a „szerencsés házaspár“. A férj természetesen felelős pozícióban dolgozik, feltétlenül „kellemes kis dolgozószobája“ van, kívánságainak és törekvéseinek felső határa, hogy „az ünnepre illetménykiegészítést“ kapjon. A felesége „Nagya elvtárs“ (a megszólítás, azonnal látjuk, szovjet), már felvette a fizetést is, a kiegészítést is és elsősorban jelvényes ruhára akarja elkölteni:

„Jelvényes ruhát csináltatok.
Sarló-kalapács nélkül az ember ma ne járjon.
Disztelenül csak nem állhatok
a vörös-haditanácsi bálon?“

Külsőleg ennél a házaspárnál minden szovjet: a falon Marx „vörös keretben“, az asztalon a Párt központi lapjai, sőt jelvényes ruhájuk is van, de lényegileg ezek mégis olyan emberek, akik gyorsan változtatják tollazatukat. Dühös és figyelmeztető ennek a satírának a vége:

„Filiszterség hinárja fonja a forradalmat át,
Wrangelnél szörnyűbb, ha az életforma nyárspolgári.
Inkább
tekerd ki minden kanári nyakát,
mint hogy a Kommünt
eleméssze a kanári.“

A hétköznapi élet satírját adja a költő „Elbeszélés arról, hogy a komák hogyan beszéltek Wrangelről, teljesen értelmetlenül“ c. költeményében és egész sor más költeményében: „Egyszer megkérdeztek engem“, „Szerelem“, „Elegáns élet“ stb.

¹ Természetesen ez a felosztás bizonyos mértékig mesterséges, miután a mindennapi élet satírja gyakran átesap a politikai satírba, a politikai satíra pedig gyakran használ fel életképeket.

A mindennapi élet és a politikai szatírák határán van széleskörben ismert költeménye: az „Önagyonülésezők“, amely 1922. március 5-én jelent meg az „Izvesztia“-ban és amelyet másnap Lenin megemlégett a fém munkások ösztörszövetségi kongresszusa kommunista frakciójának ülésén. A költemény éles kritikája az ülésező bürokratáknak, akik egész ú. n. munkanapjukat üres értekezleteken töltik el. A költő megfigyeléseit a folytonosan ülésező Iván Ivánicsokon reggel kezdi meg, amikor még „alig pitymallik“ és késő este fejezi be, amikor felmászik egy hétemeletes ház legfelső emeletére. Egész nap nem sikerült neki audienciát kapnia. A tajtékzó szitkok itt nem segítenek. „Iván Ivánics elvtárs ülésbe ment éppen“, és meghagyta „hogy egy óra múlva jöjjön el“ — csupán ezt mondja a titkár oly nyugodt hangja. Az ülések ostoba tárgyai: „az egyesített ló- és hangversenyügyek“, a „szövetkezeti központ tintavásárlása“ stb. a helyzetet még feszültebbé teszik. Az ismeretlen „a-bé-cé-dé“ utolsó ülése, amelyen „fél-emberek“ ülnek, valamint a titkár magyarázata fejezi be a nap leírását: Hogyis ne jönne dühbe ettől az ember! A parodizáló befejezés:

— Oh, legalább
még egy
ülést, amelyen végleg
eldöntik, hogy minden ülésezést többől kiirtanak, —

— még erősíti a költemény szatirikus élet.

Vladimir Iljics a fentemléített kongresszuson 1922. március 6-án Majakovszkij költeményéről a következőket mondotta:

„Régen nem éreztem ilyen örömet politikai és adminisztratív szempontból. Költeményében jól kineveti az üléseket és gúnyolja a kommunistákat, hogy mindig csak üléseznek és agyonüléseznek. Nem tudom, milyen művészi szempontból, de politikai szempontból, kezeskedem, hogy ez tökéletesen helyes.“

A költemény alap gondolata, egész éle a bürokraták ellen irányul s szellemes, szatirikus formában a szerző nagy társadalmi érzékenységét és költői érettségét mutatja. Hasonló témát dolgozott fel Majakovszkij „Bürokratiáda“ c. művében, amely a költő „konkrét javaslatával“ fejeződik be:

.....Kapt el, ne cifrázd,
kapt kályhacsövön az irodát,
hogy jól meg is rázd.
.....
Szedj aztán ki egyet és szólj rá:
— Irj!
De szép szóval rá kell bírni:
— Édes elvtárs,
ne akarj túlsokat írni!

Majakovszkij a legkülönbözőbb politikai és társadalmi témákat dolgozta fel szatirikusan; „Páris“ és „Amerikai versek“ c. ciklusaiiban. Ezekben a művekben, amelyek a költő külföldi utazásaihoz kapcsolódnak, kapjuk a kapitalista világ mélyreható társadalmi elemzését az első világháborúutáni időszakban.

Mit látott a költő Európában és Amerikában? Látta a tőke hatalmát, a nép anyagi, kulturális és erkölcsi leigázását, a fényűzést és gazdagságot, amelyek érdekében a munkások vérét szívják, megismerte az embergyűlölő fajelméleteket. Majakovszkij már akkor, a húszas években, szatírájának egész dühével ostromozta a tőkés rendszert, a nyereséghajhászást, a haszonlesést, a nyárspolgáriasság rothasztó szellemét, amely megmérgezi az átlagember minden gondolatát. A költőtől szervesen idegen volt minden hajbókolás a burzsoá kultúra előtt, a külföld előtt, minden előtt, ami lealacsonyítja a világ első szocialista országának értékét. Mindig szenvedélyesen kiemelte a fiatal szovjet köztársaság minden társadalmi és kulturális előnyét a halálraítélt tőkés világgal szemben.

Szembeállítva egymással e két világot, a költő ezt mondja Amerikáról: „És itt mégis unalmas az élet, nálunk pedig vidám; itt minden az elhalást, a rothadást leheli, nálunk pezseg az élet, nálunk fellendülés van. Mi mindent ki nem találtak itt? Még a mű-mennydörgést is. De mégis, csak figyeljete, meghalljátok a halotti csendet. Annyi villanyenergia van világításra, hogy a nap nem versenyezhet vele és mégis sötét van.“¹

„Páris“ c. költeményciklusában a költő feltárja a tőkés társadalom kiengesztelhetetlen belső ellenmondásait, amelyek összeütközése elkerülhetetlen. „Paloták ezernyi hálószobával és teremmel“, a párizsi bulvárok fényűzése és az „építészeti szépségek“, mindezt a dolgozók munkája hozta létre és a gazdagok sajátították ki. Majakovszkij gondolata egyszerű és világos: mindannak a nagyszerű dolognak, amit a nép munkája hozott létre és ami az emberi értelem erejét tanúsítja, a kultúra igazi teremtői birtokába, — a dolgozó tömegek birtokába kell kerülnie.

Én .
     a mát,
             az óriást
 felcserélem a léttel!
 Te érted
     a szót,
             proletariátus —
 neked nagyszerűség kell.

¹ Majakovszkij Amerikáról. Költemények. Vázlatok. Interjúk. „Szovjetszkij Piszátyel“, 1948. 43. 1.

A költő megsejti, hogy Nyugat-Európa és Amerika dolgozói fel fognak kelni leigázóik ellen elbitorolt jogaikért. Nem hiába vonta magára a figyelmét

„...asztalkádon
repedés,
Antoinette,
belévágódott
a forradalom bajonettje.“

(„Versailles“)

A „forradalom szuronya“, mint a nép felháborodásának jelképe, a költő éleslátását mutatja, aki tudja, hogy a pusztulásra ítélt osztályok nem engedik át pozícióikat önként, hogy elkerülhetetlen az összezapás leigázottak és leigázók között. Ugyanakkor a költő arra int, hogy a mult kulturális értékei felett gondosan őrködjünk, mivel ezeknek az értékeknek igazi és jogos öröksége a dolgozó nép. „Notre Dame“ c. költeményében a költő világosan megmondja:

Az óvatosság
itt nem árt,
hogy ne tegyen az ágyu kárt.
Kivált
ha holmi
Prefekturát
mennek
lerombolni.

„Versailles“ c. költeményében a költő leírja a királyi paloták fényét és ragyogását és más palotákról álmodik: a munkások palotáiról:

Ide meg
munkáspalota kéne
acélból s üvegből
millió helyiséggel,
olyan,
hogy szemet fájditna fénye.

Mindez félreérthetetlenül megmutatja, mire törekedett és miről álmodott Majakovszkij. Nem meglepő ezek után, hogy költői búcsújában Párizstól, a burzsoá-kultúra európai központjától, éles iróniával mondja:

Párizs illan,

de elkisér

lehetetlen szépsége híven.

Elő,

elválás trágyaleve,

szentimentáлизmussal

öntsd tele szívem!

(„Búcsú“)

A költőt nem csábítják Párizs ragyogó palotái és bulvárajai, Moszkva kedvesebb, drágább szívének.

Az „Amerikai Versek“-ben Majakovszkij világosan s meggyőzően feltárta az amerikai civilizáció lényegét, amely a legkegyetlenebb faji és osztályelnyomáson alapul. A meggazdagodás mohó vágya — ez az amerikai élet vezető egyéniségeinek legjellemzőbb vonása.

Amerikai megfigyeléseiből nyert legelső benyomását a költő ezekben a szavakban fejezte ki:

Hétszáz verszettel előbbre jutottam

s hét évvel hátrább voltam legottan.

Ezek a sorok, amelyeket 1924-ben vetett papírra, élesen jellemzik Amerikát, mely annak a történelmileg halálraítélt régi világnak bástyája, melynek a mi országunkban a Nagy Októberi Szocialista Forradalom vetett véget.

Majakovszkij nagy politikai éleslátásával már a húszas években tudta, hogy az aranyát csörgető Amerika viláგuralomra tör. És ha akkor nem hadonászott a világ orra előtt az atombombával, annak csak az volt az oka, hogy még nem volt atombombája.

A költő tudta, mi a valódi értéke az amerikai civilizációnak, mi a valódi lényege a gyökeréig képmutató, megvásárolható és hazug amerikai „demokráciának“.

Ez a belülről rothadt amerikai „demokrácia“ kitűnően összefért az embergyűlölő fajelméletekkel — a négerek helyzete az USA-ban ennek vitathatatlan bizonyítéka.

Az amerikai fajelméletek és a kegyetlen osztályelnyomás leleplezésére Majakovszkij egész sor nagyszerű és erőteljes költeményt szentel, amelyek közül a legjelentősebbek „Black and White“, „Tanusítom“, „Brooklyni híd“, stb.

Amerikában minden világosan el van határolva: „Feketének, fehérnek dollár“ — még a hajó utasait is emberekre és négerekre osztják:

Ember

hétszáz főnyi volt ott,

a többi — nigger.

(L. a „Szfifiliz“ c. verset.)

Azt a gondolatot, hogy a faji gyűlöletet osztálygyűlöletté kell változtatni, Majakovszkij „Tanusítom“ c. költeményében fejti ki.

Az amerikai életet szétmárcangoló társadalmi ellentétek leleplezését szolgálja „Brooklyni Híd“ c. költeménye. Ez a gigászi alkotás,¹ amely az értelmes emberi munka nagyságát és erejét hirdeti, fellelkesíti Majakovszkijt:

— Büszke vagyok
erre
az érc-mérföld-ivre,
benne az én
látomásom él —
stilus
helyett harcát
a szerkezet vivja,
komoly számítás,
csavar
és acél.

De a híd szemlélése közben a költő nem tud szabadulni attól a gondolattól, hogy az építő embert, a világ minden értékének alkotóját itt elnyomják, és hogy nem lehet büszke keze munkájára. Osztályrésze — a nélkülözés, a nyomorúság, a munkanélküliség:

— Itt
élni
jó volt
egyres embereknek,
mások
vonítottak,
és éheztek vegyest.
Munkanélküliek
nekieredtek
és innen a
Hudsonba
ugrottak fejést.

Amerika sorsán gondolkozva, a költő arra az eredményre jut, hogy az amerikaiaknak nincs miért büszkélkedniök, s hogy híres New-Yorkuk nem több, mint:

¹ A Brooklyni híd a Hudson folyón a világ legnagyobb hídja.

Égretörő

emeletek száza,
emelet s tető.

Más nem, csak ez.

(„Nit gedájge tábor.“)

Amerikának gyökeres átalakulásra van szüksége. A költő erre az átalakulásra vonatkozó elgondolását, tréfás, irónikus formában fejezi ki „Kolumbusz Kristóf“ c. költeménye végén:

— ha rajtam állna,
ha rajtam,
én bizisten,
felfedezném Amerikát,
egy kicsit megpucolnám
és felfedezném,
ujra,
másodizben.

Az amerikai népben olyan erők ébrednek, amelyek „el fogják temetni“ a régi Amerikát és feltárják az újat. Azok az emberek ezek, akik „Nit gedájge tábor“ c. dalában

Kényszerítik

a Hudson

a Moszkvába folyni.

Hozzá kell ehhez tennünk, hogy Majakovszkij, a költő és hazafi már akkor küzdött a gyökértelen kozmopolitizmus mindenféle megnyilvánulása ellen és azt állította, hogy a proletár nemzetköziségtől, amely nálunk szervesen összekapcsolódik a szovjet hazafisággal, ugyanolyan idegen a kozmopolitizmus, mint a burzsoá-nacionalizmus.

Ezek azok a témák és motívumok, amelyeket Majakovszkij külföldi költeményeiben feldolgozott.

Ezekhez a költeményekhez közel állanak éles politikai satírái „Majakovszkij galériájá“-ban, ahol „azoknak az arképei vannak, akiket a költő sohasem látott“. Az első között van Mussolini „arképe“. Neki

. . . a képe fürtelem:
fekete ing, a végtag mind meztelen . . .
Arca nincs, csak
egy óriás
Jelvény, semmi más.

Mussolininak csak egy orrlyuka van,
az is felébe tépve
pontosan,
mint osztozásnál egy lopott holmin.

Ilyen éles és meggyőző ecsetvonásokkal rajzolta meg a költő még 1923-ban a tőkés rablók és nemzetközi bűnözők egész arcképcsarnokát.

VI.

Majakovszkij sokirányú forradalomutáni munkásságában a központi helyet kétségkívül nagyobb költeményei foglalják el, de ezeknél különleges elemzésre van szükség. Még csak arra hívjuk fel a figyelmet, hogy mindegyik szorosan összefügg az ország életének egy-egy szakaszával, a forradalom legfontosabb eseményeivel. Formai tökéletességük és az általánosítás jellege alapján e költemények a forradalmi nép sajátos költői époszát alkotják.

Az első forradalmi költemény, a „150 000 000“, bámulatos kísérlet a „százötvenmilliós Iván“ új népi mitológiai alakjának megteremtésére, aki harcra kel „átkozott“ sorsa ellen. A költemény tárgya — két világ küzdelme; pátoszának alapját — a felkelés pátosza adja. A kapitalizmus eltorzította az emberek életét, nyomorúságba taszította, barmokhoz tette hasonlóvá, romlásba döntötte őket. Így nem lehet tovább élni. És mind, mind, mind „aki tovább nem bírja“, rohamra indul a régi, pusztulásra ítélt világ ellen.

Majakovszkij legjelentősebb költeménye és egész alkotásának legjelentősebb műve: „Vlagyimir Iljics Lenin“ c. költeménye, amelyben Leninnek, az embernek és a vezérnek alakját formálta meg. Majakovszkij a vezér alakját a legnagyobb hűséggel rajzolja meg, a valóságnak megfelelően jeleníti meg a föld legnagyobb zsenijének egyszerű, hősiessé vonásait.

Leninnek, a halhatatlan vezérnek az alakja, akinek az eszméit az idő el fogja terjeszteni az egész világon, világosan rajzolódik ki a költeményben.

„Csudajó“ c. költeményében Majakovszkij feltárta a Nagy Októberi Szocialista Forradalom világtörténelmi jelentőségét és megmutatta a „munkában és harcban“ született első szocialista hazát.

A haza témája mindenkor központi, átfogó témája volt Majakovszkij költészetének, de csupán „Csudajó“ c. költeményében csendült fel ilyen kivételes erővel. Mélyen átérezte és átértette a költő hazája élenjáró szerepét az új történelmi korszakban és a szocializmus országát úgy énekelte meg, mint „az emberiség tavaszát“, mint „az ifjúság földjét“, mint az egész világ népeinek reménységét. Ebben az emocionális képből van eszmei jelentősége ennek a költeménynek, amely a Nagy Októberi Forradalom győzelmének törvényszerűségét és a szocialista haza születését mutatja meg.

VII.

Rendkívül nagy Majakovszkij jelentősége mind a szovjet költészetben, mind pedig a világ költészetében. Művében olyan ember hatalmas és szenvedélyes lelke lobog, akinek a kommunizmus legszentebb álma, legszentebb célja volt. Ez az oka annak, hogy művei, melyek segítenek az olvasónak abban, hogy átérezzék a „kommunizmus természetét és lényegét“, ma is hatalmas eszközei népünk nevelésének a szovjet hazafiasság, a kommunista világnézet, Lenin és Sztálin pártja nagy eszméi szellemében.

A kommunizmus Majakovszkij számára Fagyeejev szerint „a technika korlátlan uralma a természet fölött, a birtoklás vége, az individualizmus, a nyárspolgárság vége — örömteli munka, megtisztult, világos és értelmes kapcsolatok az emberek között“. Valóban, ez alkotta egész művének igazi értelmét.

Majakovszkij költészete kifejleszti népünkben a hazafias büszkeség érzését a szovjet rendszer sikerei és eredményei felett, annak a rendszernek a sikerei felett, amelyben a világ dolgozói hatalmas támaszokat látják a halálraítélt kapitalista világ elleni harcukban. Az egyéni becsületnek és a Szovjetunió állampolgára becsületének érzése összekapcsolódik nála a haza becsülete még jelentősebb, még fontosabb érzésével, amely felmerülni sem engedti azt a gondolatot, hogy a kapitalista világnak bármi engedmény tehető.

A költő műve, amely teljesen idegen a gyökértelen kozmopolitizmustól és a burzsoá-kultúra előtti hajbókolástól, megtanít bennünket arra, hogy lássuk a szovjet rendszer vitathatatlan előnyeit a kapitalista rendszerrel szemben és a szovjet emberekben megerősíti azt a meggyőződést, hogy ők a leghaladóbb, a szocialista kultúra építői.

Majakovszkij, művében megrajzolva az új szovjet ember jellemvonásait, hazaszeretetét, bolsevik eszmeiségét, éberségét, optimizmusát, harci készségét és győzniakarását, ugyanakkor leleplezi a magántulajdonon alapuló rendszer hibáit — a karrierizmust, az individualizmust, a nacionalista és vallási előítéleteket és ezzel segíti a harcot a polgári csökevények ellen az emberek tudatában és magatartásában.

Majakovszkij jelentősége ezenkívül abban van, hogy ő mint az ifjúság költője, szorosban hozzátartozik a mi mai életünkhöz, mint „élő, aki élőkkel beszél“. Költészete ma is a legaktuálisabb, legidősebb költészet, benne dobog jelenünk nagy és kis kérdéseivel. A költőnek az a képessége, hogy visszhangja legyen „napjaink kiáltásainak“, világos tanúbizonysága annak, hogy a költő nemcsak hazája jelenében, de jövőjében is benne él.

Befejezésül rá kell mutatnunk Majakovszkijnek mint költő-újítónak jelentőségére, aki bátran tört új, ismeretlen utakat a művészetben:

. . . Hol, mikor
választotta nagy ember
A könnyebb,
a jártabb utat?

Erre a kérdésre a feleletet Majakovszkij élete és műve adja meg. A költő sohasem választotta a kényelmes utat sem az életben, sem művészetében. Nagy nemzeti, harcos témákat feldolgozó költeményeit fáradságos munkával alkotta meg. De teljesen ennek a munkának szentelte magát, mert tudta, hogy ezzel hazáját és a népet szolgálja.

Mint „a vers teljhatalmú megbizottja“, Majakovszkij érzésével, gondolatával, törekvésével, egész lelkes költői működésével megszerezte a jogot erre a magas rangra: „a szovjet korszak legjobb, legtehetségesebb költője“ (Sztálin).

Fordította: *Nyilas Vera*

(A Majakovszkij-idézetek Békés István, Franyó Zoltán, Gáspár Endre, Hegedűs Géza, Hidas Antal, Kardos László, Képes Géza és Szabó Lőrinc műfordításai.)